

વિપ્રચના

સાધકોનું માસિક
પ્રેરણાપત્ર

નુદ્વિર્ષ 2557

કાર્તિક પૂર્ણિમા

6 નવેમ્બર 2014

વર્ષ - 14

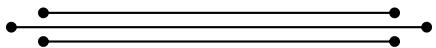
અંક - 8

સંગ્રહ અંક - 176

ધ્યાનાએ

પોરાણમેતં અતુલ, નેતં અજ્જતનામિવ । નિન્દન્તિ તુણિહમાસીન, નિન્દન્તિબહુભાણિન । મિતભાળિમ્પિ નિન્દન્તિ, નરિથ લોકે અનિન્દિતો ॥
ન ચાહુ ન ચ ભવિસ્સતિ, ન ચેતરહિ વિજ્જતિ ।
એકન્તં નિન્દિતો પોસો, એકન્તં વા પસંસિતો ॥

હે અતુલ ! આ પુરાણી (અગાઉથી ચાલી આવતી) વાત છે, આજની નહીં – (લોકો) ચૂપ બેઠેલાની નિંદા કરે છે, બહુ બોલવાવાળાની નિંદા કરે છે, મિતભાણીની પણ નિંદા કરે છે.
એવો પુરુષ જેણી નિંદા જ નિંદા થતી હોય, અથવા પ્રશંસા જ પ્રશંસા, ન તો (ક્યારેય) હતો, ન થશે, ન આ સમયે છે.

સંતોની વાણીમાં વિપ્રચનાની ઝલક

આ વિદ્યા ભારતની પોતાની છે. બહુ પુરાતન વિદ્યા છે. પરંતુ દુભ્રજયથી ‘વિપ્રચના’ની આ વિદ્યા આપણા દેશમાંથી લુભ થઈ ગઈ. છતાં પણ જ્યારે સંતોની વાણી વાંચીએ છીએ તો લાગે છે ભારતમાં અનેક સંતો એવા થઈ ગયા, જે પોતાની અંદર વિપ્રચના કરતા રહ્યા. તેઓની વાણી વાંચીએ તો તેમાં વિપ્રચના જ ભરેલી પડી છે. જો કે ‘વિપ્રચના’ શબ્દ તેઓ પણ ભૂલી ગયા અને આ શબ્દનો પ્રયોગ ક્યાંય કર્યો નહીં.

એ પણ સાચું છે કે તેઓ આ વિદ્યાને શીખવી શક્યા નહીં. જ્યારે વિદ્યા જ નાણ થઈ ગઈ તો વિધિવત રીતથી, વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી અને કેવી રીતે શીખી કે શિખવાડી શકાય ? તેઓના પોતાના પૂર્વજન્મના અભ્યાસના ફળ સ્વરૂપ તેઓમાં આપમેળે જાગી ગઈ અને તેઓએ સ્વયં તો આ જ કામ કર્યું હશે, પરંતુ, લોકોને શીખવી શક્યા નહીં. આ તેઓની વાણીથી સ્પષ્ટ માલૂમ પડે છે. ભારતના એક સંત કહે છે કે ભાઈ આ જે કુદરતનો કાનૂન છે, આ જે ધર્મ છે, આ જે સત્ય છે, આ જે નિયમ છે, આ જે ઋત છે, આ જેવો બહાર છે, બસ તેવો જ અંદર છે. બહાર અને અંદરની સંચાઈમાં કોઈ તફાવત નથી. કુદરતનો કાનૂન જેવો મારા પડોશી પર અસર કરે છે, તેવો જ મારા પર અસર કરે છે. કુદરતનો કાનૂન જે પ્રમાણે બધા પર શાસન કરે છે, તેવી જ રીતે મારા પર શાસન કરે છે. કોઈનો પક્ષપાત નથી કરતો. બધી સંચાઈ એક જ છે, નિયમ એક જ છે, ધર્મ એક જ છે, સર્વજનીન છે. સંત કહે છે –

બાહર ભીતર એકો સચ હૈ વહ ગુરુજ્ઞાન બતાઈ રે
જન નાનક બિન આપ ચિન્હે, કટે ન ભ્રમ કરી કાઈ રે ॥
જે બહાર છે તે અંદર છે. દરેક સદ્ગુરુ આ વાત કહે છે.

ગુરુએ આ વાત બતાવી કે કાનૂન અંદર કામકરી રહ્યો છે, તે જ બહાર કામ કરી રહ્યો છે. સંચાઈ એક જ છે. પરંતુ આપણે તે સંચાઈને કેવળ માનીને રહી ગયા. ગુરુ મહારાજે કહ્યું, માટે માની રહ્યા છીએ. ભગવાન બુદ્ધે કહ્યું, એટલે માની રહ્યા છીએ. ભગવાન મહાવીરે કહ્યું, એટલે માની રહ્યા છીએ. અમારી ગીતા કહે છે કે બાઈબલ કહે છે કે કુરાન કહે છે, એટલા માટે માની રહ્યા છીએ. કેવળ માનીને જ રહી ગયા. આ આપણું પોતાનું જ્ઞાન નથી, પરાયું જ્ઞાન છે.

પરાયું જ્ઞાન, સાંભળું જ્ઞાન આપણને પ્રેરણા આપી શકે છે, માર્ગદર્શન આપી શકે છે. પરંતુ, આપણને વિકારોથી મુક્ત નથી કરી શક્તાં. તે પરાયું જ્ઞાન છે. જ્યારે, આપણે તેને પોતાની અનુભૂતિ પર ઉતારીશું ત્યારે તે આપણું પોતાનું જ્ઞાન થશે. કોઈએ પોતાની અનુભૂતિઓ દ્વારા જ્ઞાન આપણને કહ્યું અને તેને સાંભળીને જ્યારે આપણે આપણી અનુભૂતિ પર ઉતારવા લાગ્યા, ત્યારે તે આપણું જ્ઞાન થઈ ગયું. ત્યારે કલ્યાણ થઈ ગયું.

કોઈની સાખી (સાક્ષી) શબ્દ બની ગઈ. સંતોની સાખી ‘સબદ’ બની જાય છે. શું છે સાખી ? તેણે સત્યનો સાક્ષાત્કાર કર્યો. તેની જે સાક્ષી છે, તે તેણે શબ્દોમાં ઉતારી, તે જ સાખી સબદ બની ગઈ. આ સાખી આપણે માટે કલ્યાણકારિણી પણ થઈ શકે છે. અને જો આપણે કેવળ બુદ્ધિવિલાસ કરીને રહી ગયા, તો હાનિકારક પણ થઈ શકે છે. કેવળ વાણી-વિલાસ કરીને રહી જઈએ કે અમારા સંતે આમકહ્યું, અમારા ગુરુ મહારાજે આમકહ્યું, અમારા બુદ્ધે આમકહ્યું, અમારી ગીતાએ આમ કહ્યું – તેઓએ કહ્યું અને આપણે માની લીધું કે બહુ સારું કહ્યું, તો હાનિ થઈ ગઈ. આનું જીવન ગુમાવી દીધું, એના નશામાં. પરંતુ તે જ ‘સબદ’ જે કોઈની સાખી હતી, જ્યારે આપણે

માટે પણ સાખી બની જાય, આપણે પણ તેનો સાક્ષાત્કાર કરી લીધો તો આપણું કલ્યાણ થઈ ગયું, મંગલ થઈ ગયું. આને જ સંતોષે કહ્યું કે તેને જાણો, કેવળ માનીને ના રહી જાઓ.

આને જ દરેક મહાપુરુષ કહે છે કે હું જે કાંઈ કરી રહ્યો છું, તેને કેવળ માનીને રહી જશો તો તમને કંઈ મળશે નહીં. તેને જાણી લેશો, પોતાની અનુભૂતિ પર ઉતારી લેશો તો બધું જ મળી જશે. એટલે જ નાનક કહે છે કે આ સચ્ચાઈને, જે બહાર અને અંદર એક જ છે તેને ‘જન નાનક’ નાનકે જાણી લીધી છે. કોરી વાત નથી કરી, કેવળ કોઈ ગુરુની કહેલી વાતને જ નથી દોહરાવતા. કેવળ શાસ્કોની વાતને જ નથી દોહરાવતા. તેમણે જાણી લીધું છે. અને જાણીને કહે છે કે ‘બીન આપા ચિન્હે’ - જ્યાં સુધી પોતાની જાતને અંદરથી ઓળખશો નહીં, પોતાના વિશે શું સચ્ચાઈ છે, તેને સ્વયં અનુભૂતિઓથી જાણશો નહીં, તો ‘કટે ના ભ્રમ કી કાઈ રે,’ ત્યાં સુધી આ જે ભમછે, આ જે ભાંતિ છે, તેમાં આપું જીવન વીતી જશે. આ આવરણ (ભ્રમ) દૂર થશે નહીં. આ અંધકાર દૂર નહીં થાય. ભાંતિમાં જ પડ્યા રહેશો.

કોને ‘હું’ કહું છું ? આ આપું શરીર-સ્કંધ ‘હું-હું’, ‘મારું-મારું’ શું ખરેખર ‘હું’ છું ? શું આ ખરેખર ‘મારું’ છે ? શું આ ખરેખર મારો આત્મા છે ? કોઈએ કહ્યું - ‘નહીં આ, તું નથી. આ તારું નથી, આ તારો આત્મા નથી’ આવું કોઈએ કહ્યું અને મેં માની લીધું. મેં જાણ્યું તો નથીને ? આ સચ્ચાઈને જાણીશું, અનુભવના સ્તર પર જાણીશું, કે શું છે આ સમગ્ર શરીર સ્કંધ જેને ‘હું..હું’, ‘મારું-મારું’ કર્યા કરું છું. એના પ્રત્યે કેટલું સંઘન તાદાત્મ્ય સ્થાપિત કરી લીધું, કેટલો ચિપકાવ પેદા કરી લીધો. તેના પ્રત્યે કેટલી બધી આસક્તિ પેદા કરી લીધી અને આસક્તિને કારણે કેટલો તણાવ પેદા કરી લીધો, કેટલી અશાંતિ પેદા કરી લીધી, કેટલી પીડા પેદા કરી લીધી. આખરે આ ‘હું’ છે શું ? શું પ્રપંચ છે આ શરીરનો ? આ પ્રમાણે આ ચિત્તનો પ્રપંચ જેને ‘હું-હું’, ‘મારું-મારું’ કર્યા કરું છું આખરે આ શું છે ? કોઈની કહેલી વાત માની લેવા માત્રથી વાત સમજમાં નહીં આવે, ક્યારેય નહીં આવે, પુસ્તકો વાંચી લેવાથી પણ વાત સમજમાં નહીં આવે. આથી સંત કહે છે, આંખોથી સ્વયં જુઓ, સ્વયં જાણો તો ભ્રમ દૂર થશે.

બીજા એક સંત કહે છે-

‘તુ કહતા કાગદ કી લેખી, મૈં કેહતા આંખો કી દેખી
મૈં કહતા સૂલજ્ઞાવન વાલી, ક્યોં તૂ રહા ઉલજ્ઞાય રે ॥’

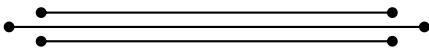
અનુભવ કરે છે તો ભાંતિઓ દૂર થાય છે. ગુંચ ઉક્લવા લાગે છે. કેવળ પુસ્તકો વાંચીને રહી જાય છે, કેવળ પ્રવચન

સાંભળીને રહી જાય છે તો ગુંચવાયેલો જ રહી જાય છે. આ જ વાત સમજમાં આવતી નથી. આ શરીર અને ચિત્તના પારની અનુભૂતિ, આ તમામ ઈન્દ્રિયોની પેલે પારની ઈન્દ્રિયાતીત અનુભૂતિ, ભવાતીત અનુભૂતિ, લોકાતીત અનુભૂતિ, જે નિત્ય છે, શાશ્વત છે, ધ્રુવ છે, એકરસ છે, અમૃત છે, તેનું તો કહેવું જ શું - આ જે ઈન્દ્રિયોના કેત્રની પણ સૂક્ષ્મ અવસ્થાઓની અનુભૂતિઓ છે, એમને પણ શબ્દોમાં કોઈ કેવી રીતે ઉતારશે ? શબ્દોમાં એટલી શક્તિ ક્યાં કે મનુષ્યની બધી અનુભૂતિઓને પ્રગટ કરી શકે ? ભાષાની પોતાની સીમા હોય છે. શબ્દોની પોતાની સીમા હોય છે. છતાં પણ લોકોને સમજાવવા માટે કશું કહેવું પડે છે, તો કહે છે, પરંતુ લોકો સમજી નથી શકતા, તો ગુંચવાઈ જાય છે.

વર્ષો વિતી જાય છે, સદીઓ વિતી જાય છે ત્યારે શબ્દોના અર્થ બદલાઈ જાય છે. અઢી હજાર વર્ષ પહેલાં કોઈ મહાપુરુષે કોઈ એક શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો, અઢી હજાર વર્ષમાં ભાષા બદલાઈ ગઈ, શબ્દો બદલાઈ ગયા, શબ્દોના અર્થ બદલાઈ ગયા. આપણી આજની ભાષા અનુસાર તેનો અર્થ કરવા લાગીશું તો ગુંચવાઈ જઈશું. ભાંતિ જ પેદા થશે. માની લઈએ કે શબ્દ નથી બદલાયો, તેનો અર્થ પણ બદલાયો નથી, તો પણ તે મહાપુરુષે પોતાના માનસના જે સ્તર પર કોઈ એક વાત કહી, તેમને જે પ્રકારનો અનુભવ થયો અને જે અનુભૂતિ માટે તેમણે જે શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો, આપણે તે સ્તર પર પહોંચ્યા જ નથી. આપણે તો કોઈ બિન્દ સ્તર પર ઊભા છીએ. તો ભલા તેમની વાણીને કેવી રીતે સમજીશું ? ભાંતિ પેદા થશે.

તે જ અનુભવ જ્યારે પોતાને થવા લાગશે, ત્યારે વાત સમજમાં આવશે. પોતાના વિશેની સચ્ચાઈ કેવળ પોતાની અનુભૂતિઓથી જાણી શકાય છે. બીજા વિશે શું સચ્ચાઈ છે, એને આપણે બૌદ્ધિક સ્તર પર જાણી શકીએ છીએ. પરંતુ બૌદ્ધિક સ્તર પર જાણેલી વાત સીમિત સચ્ચાઈ વાળી જ હોય છે, જ્યારે અનુભૂતિઓના સ્તર પર જે સચ્ચાઈ જાણી લીધી, તે સાચી હોય છે. આથી સંત કહે છે. કાનો સુની સો ઝૂઠ સબ, આંખો દેખી સચ વાત તે જ છે. કાનથી સાંભળી છે તો આપણે માટે જૂઠી છે, એકદમ જૂઠી છે કારણ કે આપણે આંખથી નથી જોઈ, આપણે સ્વયં અનુભવ નથી કર્યો. આ શબ્દ-પ્રયોગ કરી રહ્યો છે તે વ્યક્તિ, પોતાનો કોઈ અનુભવ કહી રહ્યો છે. જો તે અનુભવ આપણે નથી કર્યો, તો આપણે માટે તે એક જૂઠ જ હશે. આપણે તો તેની કલ્પના જ કરીશું - આપણી અંદર એવું એક નિત્ય, શાશ્વત, ધ્રુવ સત્ય છે, બાકી બધું પ્રપંચ જ પ્રપંચ છે. આપણે તેને કેવી રીતે જાણ્યું ? જ્યાં સુધી આપણે સમગ્ર અનિત્ય

ક્ષેત્રનું સ્વયં દર્શન નથી કર્યું, ત્યાં સુધી તેના પ્રપંચને કેવી રીતે જાણીશું અને તેને જાણ્યા વિના તેની પારના (તે) નિત્યના ક્ષેત્રને કેવી રીતે સમજુશું. કલ્પના જ માત્ર કરીશું ને? અને કલ્પના કરીશું તો ભ્રમમાં પડી જઈશું. આથી જે વ્યક્તિને સચ્ચાઈનાં દર્શન કરવાં છે તેણે સ્વયં પોતાની અંદર સચ્ચાઈનો સ્વયં અનુભવ કરવો પડશે.

આત્મ દર્શન

આજે તો આત્મ-દર્શનનો અર્થ કાંઈક બીજો જ સમજવા લાગ્યા છીએ. કોઈ એક પરંપરામાં ‘આત્મા’ના અસ્તિત્વની માન્યતા છે. કોઈ વ્યક્તિ આત્મ-દર્શનના નામે આંખો બંધ કરીને તેનું દર્શન કરે તો કલ્પના જ કરે છે. કોઈ પરંપરાની માન્યતામાં ‘જેટલું મોહું શરીર એટલો મોટો આત્મા’ એવી માન્યતાવાળો વ્યક્તિ આત્મ-દર્શનના નામે તે કલ્પનાનાં દર્શન કરશે. વારંવાર કલ્પના કરતાં કરતાં, ધ્યાન કરતાં કરતાં તેની આંખોની સામે તેના શરીરની આકૃતિ આવી જશે અને કહેશે મને આત્માનાં દર્શન થઈ ગયાં. ધોખો થઈ જશે, બહુ જ મોટો ધોખો થઈ જશે.

કોઈ પરંપરામાં એવા આત્માના અસ્તિત્વની માન્યતા છે જે ‘અંગુષ્ઠ-પ્રમાણ’ છે- અંગૂઠા જેટલો મોટો છે. હવે આ વ્યક્તિ આત્મદર્શનના નામે કોઈ એવા આત્માનાં દર્શન કરશે જે ‘અંગૂઠા’ જેટલો હોય. કોઈ પરંપરાની માન્યતામાં આત્મા એક ‘તલ’ સમાન છે. તે વ્યક્તિ ધ્યાન કરશે કે આત્મા તલના જેવો છે. કોઈની માન્યતામાં આત્મા એક ‘વાળ’ જેવો છે તો એ વાળ જેવા આત્માનું ધ્યાન કરશે, કલ્પના જ કલ્પના કરશે, સચ્ચાઈ કરાયાં? કોઈની માન્યતા આત્મા છે જ નહીં, તો તે પણ કલ્પના કરશે કે આત્મા છે જ નહીં. બસ, કલ્પના જ કલ્પના. સચ્ચાઈ કરાયાં?

આત્મ-દર્શન કરવાં છે એટલે કે જેને ‘હું-હું’ કરી રહ્યો છું, તેની સચ્ચાઈનું અનુભૂતિથી દર્શન કરવું છે. ‘આત્મ’ શબ્દનો અર્થ તે દિવસોમાં ‘સ્વ’ થતો હતો. એટલે કે સ્વયં પોતાના વિશેની સચ્ચાઈને જાણો. સ્વયં પોતાની જાતને જુઓ. હવે શબ્દોના અર્થ બદલતાં-બદલતા આપણે તે અર્થને કયાંનાં કયાં પહોંચાડી દીધો? આત્માથી આત્માને જુઓ. શું જોશે? કલ્પના કરશે - એક આત્મા જોવાવાળો અને એક આત્મા તે કે જે જોવાઈ રહ્યો છે. કલ્પના જ કલ્પના થશે. વાત સમજમાં જ આવી નથી. વાત હતી કે પોતાના વિશે શું સચ્ચાઈ છે તેને સ્વયં જોવાની છે. તેને પોતાની અનુભૂતિ પર ઉતારવાની છે. બસ સચ્ચાઈ આપોઆપ સમજમાં આવવા લાગશે અને આ રીતે

આગળ વધતાં જઈશું.

આપે જાણે આપે આપ, રોગ ના વ્યાપે તીનોં તાપ !!

જે પોતે પોતાને જાણવા લાગ્યો, તેનાં બધાં જ દુઃખો દૂર થઈ ગયાં. બધા તાપ દૂર થઈ ગયા. કોઈ કાલ્પનિક આત્માના દર્શનથી તાપ દૂર થતા નથી, દુઃખ દૂર થતાં નથી - અંદર પોતાની જાતને જાણવા લાગ્યો તો બધો જ પ્રપંચ જાણવા લાગ્યો. કોને ‘હું’ કહી રહ્યો છું! હું કોને ‘મારો’ કહી રહ્યો છું! આ શરીર-પ્રપંચ કેવી રીતે કામકરે છે! ચિત્ત-પ્રપંચ કેવી રીતે કામ કરે છે! બસે એકબીજાથી કેવી રીતે પ્રભાવિત થાય છે! કેવી રીતે પ્રતિક્રિયા કરે છે! કેવી રીતે આ પ્રતિક્રિયાનો એક પ્રવાહ ચાલતો રહે છે! અને કેવી રીતે આપણે વિકાર જગાવતા રહીએ છીએ અને તેના પરિણામે વ્યાકુળ થતા રહીએ છીએ! વિકાર જગાવવાનું બંધ કરી દઈએ, આ પ્રતિક્રિયાના પ્રપંચને બંધ કરી દઈએ તો જોઈશું આપણે સ્વયં દુઃખોમાંથી બહાર આવવા લાગ્યા. આવવા લાગ્યા કારણ કે વિકારોમાંથી બહાર આવવા લાગ્યા.

- “નિર્મલ ધારા ધર્મ કી” પુસ્તીકા માંથી સાભાર

એક દિવસીય શિબિર - ધ્યાનપાલી કેન્દ્ર - પાલીતાણા

નવા તૈયાર થઈ રહેલા વિપશ્યના કેન્દ્ર ધ્યાનપાલી - પાલીતાણા ખાતે જુના સાધકો માટે એક દિવસીય શિબિરનું આયોજન કરેલ છે.

તારીખ : ૧૪-૧૨-૨૦૧૪, રવિવાર

સમય : સવારે ૦૮.૦૦ થી ૦૪.૦૦

-::: સંપર્ક :::-

ધ્યાનપાલી : - ૭૮૭૮૧૦૩૯૩૯

મોણનબાઈ મકવાણા : - ૯૮૨૪૮ ૮૨૩૩૧

જામનગરમાં વિપશ્યના પરિચય કાર્યક્રમ આયોજન

જામનગરના જિઝાસુ ભાઈ-બહેનો માટે વિપશ્યના પરિચય કાર્યક્રમનું આયોજન તેમ જ “વિપશ્યના દ્યાન શું છે?” વિષય પર પ્રવચનનું આયોજન કરેલ છે.

તારીખ : ૩૦-૧૧-૨૦૧૪, રવિવાર

સમય : સવારે ૦૮.૪૫ થી ૧૦.૦૦ - રજીસ્ટ્રેશન સવારે ૧૦.૦૦ થી ૧૦.૩૦ - આનાપાન દ્યાન પ્રશિક્ષણ

સવારે ૧૦.૩૦ થી ૧૨.૧૫ - પ્રવચન ત્યાર બાદ ડોક્ટર મિત્રો તેમજ અન્યના અનુભવો અને પ્રશ્નોત્તરી

સ્થળ : ટાઉન હોલ, જામનગર.

-::: સંપર્ક ::-

રમેશાદ્યે : - ૯૪૦૮૯ ૯૩૬૩૫

ભગવાનદાસભાઈ : - ૯૮૯૮૯ ૭૧૨૫૧

અસગરઅલીએડનવાલા : - ૮૩૪૭૮ ૨૧૨૧૭

વિદ્યાબેન ભરાડ : - ૯૪૨૮૮ ૯૦૩૫૫

